

Fra Atna til Gausdal på ski i 1887

I Morgenbladets Søndagsnummer av 4/4 1942 saa jeg en Artikel: *Paasketurenes Historikk. Et aktuelt Spørsmål.*

Jeg kom til at minnes en Skitur, jeg sammen med to andre Studenter foretok i 1887, altsaa for mer enn 55 Aar siden. Det var ingen «Paasketur», for det var i den mørkeste Aarstid, i første Halvdel av Januar vi drog avsted fra Atna i Østerdalen. Og vi fikk jo ikke oppleve disse herlige Solskinsdage, som Mars og April saa ofte byr paa deroppe paa de norske Høifjeldsvidder. Det var første Gang jeg gjorde Bekjendtskab med Høifjeldet i Vinterdragt. Og Turen gav Mersmak. Minderne fra saa mange forfriskende Skifærder tilfjelds, — Dovre, Røros- og Jensvoldstrakterne, Fefor, Meraker og Jemtlandsfjeldene, mest Paasketure — som jeg senere i mit lange Liv var med paa, hører til mine lyseste.

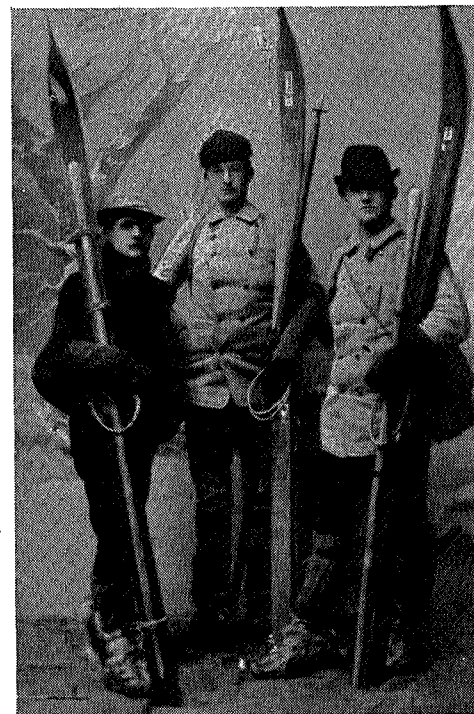
Hvad jeg nedenfor anfører, er jo intet Svar paa Spørsmålet i Morgenbladet: «Naar begyndte denne Bevægelse?» (Paasketurene), men da jeg kan tænke mig at Beretningen (av P. F. H.) allikevel kan være av nogen Interesse, har jeg ikke sagt nei til Trondhjems Turistforenings Formands Anmodning om at la nedenstaaende trykke i Foreningens Aarskrift.

Vi var som sagt tre Studenter, alle Medicinere, hvorav nu kun undertegnede er ilive. Den ældste av os var *Oscar Semb*, Student fra 1879, senere Dr. med. og landskjendt Gynakolog i Oslo, videre min Bror *Peter F. Holst*, Student fra 1880, senere Professor, Dr. ved Universitetet, og Undertegnede, Student fra 1884, senere Overlæge ved Trondhjems Sykehus. Vi hadde turet Jul i Trondhjem med Baller og Selskaber (uten nogen Rationering) og vi følte Trang til ordentlig Motion og frisk Luft, før vi skulde ta fat paa Semestret i Kristiania.

Paa den Tid var jo en Skitur tilfjelds ikke almindelig, det var nærmest litt av en Begivenhed, som — naturligvis — maatte ind i

Avisen (min Bror skrev nedenstaaende Artikel i Dagsposten, og Semb skrev om Turen i Aftenposten). — Selvfølgelig gik vi strax efter Ankomsten til Kristiania direkte op til Fotograf (Haraldsen) for at bli foreviget og Copi av Fotografiet, som jeg har funnet i et gammelt Album hitsættes.

Nb. Spanskrørsbindinger paa Skiene, Finnsko som Fotbeklædning og «Ragger» opover Læggene. NB. min lange Brors tykke Skistav, længere enn han selv og forsynt med solid Jernkringle. Vore «Sportsdresser» vilde vistnok nu ha vakt berettiget Opsigt. Et veldig rødt «Reise-skjærf» — av de som Østerdalsbøndene brukte utenpaa Ulveskinspelsen — medbragte iallfall jeg, men da jeg gik ut fra, at det neppe vilde virke flatterende paa Fotografiet, la jeg det tilside, før Herr Haraldson «trakk Maskinen av». Saa lar jeg min Bror faa Ordet i nedenstaaende Skildring av vor Tur i Dagsposten 25/1 1887:

Fra Østerdalen til Gausdal på Ski.

Paa Støren havde jeg truffet «Dagspostens» Redaktør og lovet ham en Korrespondence fra vor Tur, og nu, mens Toget langsomt og forsigtigt rullede videre, havde vi god Tid til at anstille Betragtninger over, hvad vi skulde oppleve i den nærmeste Fremtid. Vi var tre Kammerater, der tænkte at drage paa Ski fra Atna Station over til Gudbrandsdalen og derfra til Gausdal, dersom Elementerne

tillod det; ingen af oss havde seet ordentlig Høifjeld i Vinterhabit før, saa vore forventninger var ikke smaa, og det var med en vis febrilsk Iver, at vi paa hver Station kontrollerede Thermo- og Barometere. Foreløbig saa det nemlig ikke synderlig lyst ud; thi i Guldalen laa Sneen sparsomt og paa Singsaas var Markerne næsten afblæste og viste os et skiddent, graat, uhyggeligt Fysiognomi. Da vi kom til Tønset om Kvelden var der Snefok med $\div 3^{\circ}$ og paa Atna den næste Morgen var Status Thermometricus omtrent uforandret, saa det først var efter nogen Betænkning, at vi steg ud og besluttede os til at forsøge. Men Snemangel skulde vi da i det mindste ikke klage over her; thi Sneen laa alenhøi langs Gjærder og Huse og en blegjed forsigtig Sofa-Bonde, som vi traf paa Stationen, rystede betænkeligt paa Hovedet og irriterede os ganske uopfordret med den Bemærkning, at det var meget resikabelt at lægge tilfjelds i sligt Føre. Vi prøvede paa at se saa freidige ud som muligt, indtog en — for at tale i Aftenpostens Tungemaal — «splendid og frugal» Dejeuner paa Atna og lagde saa iveri. Først gik vi over Glommen og forbi den store vakre Gaard Atneoset og kom saa ned paa Atna-Elven, hvor Veien det første Stykke op gennem Atnadalen gaar om Vinteren. Føret var tungt og Veien lidet opkjørt efter det stærke Snefald, saa det i Længden blev temmelig ensformig med denne uendelig Flade paa Elven og tæt Granskog paa begge Sider; hist og her saa vi langs Bredden svære Ismasser, der var Levninger efter Isgangen før Elven lagde sig; den havde skruet svære Isflag langt op paa Land, saa Bygdeveien langs Brædden var ufremkommelig. Det eneste Menneske vi mødte underveis var «Posten», en kjæk Fjeldbonde paa Ski med en uskyldig liden Skindvæske — Posten — paa Ryggen; men der fik vi anden Beshed end af Bonden paa Stationen. Om vi kom over Fjeldet i sligt Veir? «Ja naar Di har Ski, kommer Di sagtens frem, hvor Di vil.» — Det var allerede temmelig mørkt da vi naaede vort Kvarter Storbækmoen, hvor vi fik god Forpleining og gode Senge.

Kl. 9 den næste Morgen var vi atter i Tøiet, nu forlod vi Elven og fulgte Bygdeveien stadig gennem Granskog og stadig stigende. Omtrent ved Middagstid var vi paa Sollidens Præstegaard, der ligger hvidmalet og hyggelig paa en fremspringende Aas, saa man

har Udsigt over Bygden. En Hilsen til Præsten, som en af os havde at frembringe, indbragte os et solid Middagsmaaltid og efter en behagelig Hvil paa nogle Timer bar det afgaarde igjen, Bygdeveien begyndte nu at bli noget vanskelig at følge, især efter at Skumringen var faldt paa, thi Sneen havde udjævnet alle Forhøininger og fordybninger», saa vi væsentlig bare havde den aabne hvide Stribe i Graneskogen at holde os til. Det var næsten ganske mørkt, da vi naaede Setningsøen og vi satte derfor ned paa den; for ved Enden af sjøen laa vort Kvarter — «Enden». Men vi skulde nok ikke forladt Veien; thi paa Sjøen laa sneen et par Fod dyb og saa løs, at Skiene sank i, naar saa hertil kom, at det klabbede, saa vi maatte løfte Skiene for hvert Skridt, saa vil man nok forstaa, at det blev os en temmelig drøi Kvartmil over den Sjø. Vi maatte skiftes om at gaa foran og gjøre Vei, men vi holdt ikke ud mere end 5 Minutter ad Gangen, og da vi endelig sent om Aftenen kom frem havde vi udi vort ganske Korpus en tydelig Fornemmelse af, at den dag havde vi vadet $\frac{1}{4}$ Mil i dyb kram Sne.

«Enden» var vor sidste Station før Fjeldet; her fik vi godt Kvarter; Madamen havde nemlig for 20 Aar siden været i Kr.a for at lære Jordemoderkunsten, og saa havde hun vel samtidig lagt sig den smule kulinarisk Kundskab til, som hun nu udfoldede for os.

Vi blev vækket den næste Morgen af Eieren, der skulde føre os over Fjeldet med den Oplysning, at det var koldt blankt Veir, udmærket at gaa over Fjeldet i, og da jeg saa ud gennem Vinduet var det Maaneskin med klar Stjernehimmel. Men, hvor længe var Adam i Paradis — allerede en Time senere, da vi befandt os oppe i Lien ovenfor «Enden», kom Snetykket drivende, og efterhvert som vi steg opover, blev det mørkere og mørkere. Efter vel en Times jevn, pen Opstigning, var vi ovenfor Trægrænsen og Stigningen til Høidepunktet gik nu næsten umærkeligt. Det blæste en temmelig strid Nordvest og Fjeldvidden laa og røg i Blæsten, saa vi i Begyndelsen ikke saa synderlig langt frem for os; af og til drev Skyerne lidt af, saa vi skimtede saa en hvid Top her, saa en der, og saa blev det altsammen igjen borte i Skyer og Snedrev. Det var nok saa underlig at gaa deroppe — vi fire Mand ganske alene, langt fra Bygden paa alle Kanter. Af og til passerede vi en Søter — en af dem var

den fra Turistlitteraturen bekendte Gunstadsæter — de laa der halvt nedsnedde graa og triste. Ved Middagstid klarnede det op, og vi fik en temmelig vid Udsigt; langt i det fjærne saa vi allerede den Sæter, som var vort foreløbige Maal, Holtesæteren. Den ligger 2 Mil fra «Enden» og vel 1 Mil fra Vænebygden, og deroppe ligger hele Vinteren en enslig Sæterjente med 3 eller 4 Naut for at kunde tjene de Ører, hun kan kassere ind af Folk, som farer over Fjeldet, og som er glad til, at de kan faa sig en Kop varm Kaffe midt oppe paa Vidden. Der gaar nemlig ikke saa liden Trafik over Fjeldet i Vinterens Løb især med Mel og Korn fra Gudbrandsdalen. Jeg spurgte hvor meget hun kunde tjene. «100 Kroner eller saa?» «Aa, langt ifra, ikke det halve engang». Og jeg maatte i mit stille Sind tænke paa Vergils:

..... quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames.

Tænke sig til et ensligt Kvindfolk en hel Vinter ganske alene oppe paa Fjeldet! Vi drak Kaffen, betalte de 10 Øre pr. Kop, som Reglementet foreskriver, og drog afgaarde. Vi kunde da allerede se Birkeskovens Begyndelse, og da vi bare havde at gaa bent efter Næsen for at naa Bygden, afskjedigede vi vor Fører. — Apropos om den Fører, midt paa Fjeldet fortæller han os, at han har havt 2 apoplektiske Anfald og saa vil han nu imorgen gaa alene tilbage de 2 Mil over Fjeldet. Ja, er det ikke mærkelig med denne auri sacra fames.

Det var mørkt, da vi endelig fra Ryggen af en Aas saa Lysene fra en af Gaardene i Vænebygden. Efter adskillige Kalamiteter naaede vi den øverste af dem, men da var ogsaa Mørket bleven saa fuldstændig, at vi maatte tage os en Fører, til at vise os Bygdeveien ned til Hoved-Chausseen i Gudbrandsdalen. Og saa bar det i Mulm og Mørke nedover de prægtigste Bakker lige i Sporet efter hverandre for ikke at miste Veien, og Kl. 11 sov vi alle sødeligen paa Springfjærs-Madrasser paa Skjeggestad.

Den næste Dag gik det smaat med os, vi kom ikke længere end til Lindvik, en Gaard, som ligger omtr. 1 Mil søndenfor Skjeggestad paa den vestre Side af Laasna. Gaarden var en af de største i Bygden og vi fik en udmærket Forpleining, men Eieren klagede dog bittert over de daarlige Tider. «Vi faar intet for vort Tømmer, intet for

vort Korn, intet for vore Heste, mere Arbeidsløn og Udgifter for Resten ligestore som før»; saa rystede han sit graa beymrede Hoved og klagede over, at der var oprettet Banker i hver en Bygd, hvor Folk saa alt for let kunde faa laant Penge, og Landhandlerier, hvor Husmanden om Høsten kunde bytte bort sit Mel og Korn i Kaffe og Sukker, saa de, naar Vaaren kom, maatte gaa til Fattiggassen. Det var den gamle Vise, som vi hører saa ofte nu til Dags om, at «dengang da jeg var Pige, da var der Piger til». Ja «Mindets Glorie» det er en mærkværdig flatterende Belysning; men maa jeg saa alligevel be', om at faa det «lyst foran og mørkt bag»; dette med Forfaldets og Nedgangens Tid, som vi skal befinde os i, den vil jeg i det længste forholde mig skeptisk ligeoverfor; i hvert Fald tror jeg nu ikke, at Menneskene var synderlig mere lykkelige eller tilfredse i disse «gode gamle Dage». Han var vist blevet lidt skeptisk Lindviken og i saa Maade for Resten; thi da vi sonderede efter hans politiske Troesbekjendelse, kom det meget naivt: «Aa jeg har nu været, saa dum, at jeg har stemt med Høire før men det er ikke saa greit for os Gamle at sætte os ind i alt dete Nye». — Fornuftig Mand i Grunden den Lindviken!

Den næste Morgen var vi oppe Kl. 6; det var ganske mørkt, og med Skiene paa Nakken traskede vi hæseblæsende op nogle bratte Bakker, der gik gennem tæt Granskog. Det var en yderst besværlig Opstigning; men da saa Skogen begyndte at tyndes, da den rindende Sol malte Rosentinter bortover de snedækte Aaser og Toppe, da vi i den kolde solblanke Vintermorgen stod oppe paa Plateauet, Bygden dybt under os og rundt omkring os den uendelige Sne-mark, hvid og glindsende i Solskinnet, saa det næsten skar i Øinene, da tror jeg ikke saa meget det var Bakken, som fik Hjertet til at slaa raskere i mig, men en ubeskrivelig Følelse af Jubel og Fryd ligesom en ny Strøm af Livsens Mod og Lyst. Ja det klinger saa let bombastisk paa Papiret, og jeg er bange for, jeg henfaldt i den typiske Turistjargon, om jeg fortsatte; men det er ikke greit for et almindeligt Menneske at beskrive, hvordan man blir til Mode oppe i Høiden. — Vi havde nu et Par Timers flad Vei i ypperligt Skiføre, saa et sidste Basketag op en brat Bakke og vi staa oppe paa Skeid-Kampen, der ligger ret nord for Gausdal Sanatorium og antagelig

er 3 a 4000 Fod over Havet, og hvorfra vi mod Vest saa Jotunfjeldenes Toppe. Jeg glemmer aldrig den halve Time, jeg tilbragte der oppe; det er dette med «Ensomhedens store Sang», som gjør slikt Indtryk paa en, og som frembringer Stemningen. Men Temperaturen der oppe var i Længden ikke ubetinget behagelig og med Føringen foran gik det i et Stryg helt ned til Sanatoriet. En kort Hvil, og saa videre ned gennem Gausdal; lange Stykker gik det i et Kjør, saa vi tilslut var ganske skjælvende i Knæerne af at staa med spændte Muskler paa den haarde Bygdevei. Ud paa Eftermiddagen naaede vi det øverste Skifte i Gausdal, og kort efter sad jeg i Slæden og kjørte mod Lillehammer.

Som jeg sad i Slæden den knitrende kolde Vinteraften med den blaa Stjernekuddel over mig, tænkte jeg med Vemod paa, at jeg for i Vinter havde sagt Fjeldet Farvel; medens jeg sad over Bøgerne, skulde de gaa fra mig alle de solblanke Dage alle vidunderlig skjønne, maaneblege Nætter paa Vidden, den Belysning, jeg herefter skulde se det i, maatte bli «Mindets Glorie», nei saa laver jeg mig hellere Illusioner om min næste Fjeldtur. Og jeg tænker, at slike Skiture med Tiden blir næsten ligesaa almindelige, som nu tildags Fodture,*) og jeg kan ikke slutte uden paa det varmeste at anbefale den til enhver Skiløber.

P. F. H.

Mer enn 55 Aar er gaat siden dengang, og Tiden med Hensyn til Skisport som al annen Sport er jo kolossalt forandret. Der fins vel nu neppe en Student, som ikke driver Skisporten, dengang var det de aller færreste av den studerende Ungdom, som benyttet Fridage til Skiture. Jeg kan ikke huske, at jeg dengang hørte Tale om «Paasketure». Da jeg kom til Kristiania efter Julen 1885, hadde jeg Ski med mig, et Par tjærebredde «Surendalsski»; over Foryggen en Lærstrop, hvorfra en Rem gikk bakover rundt Hælen, det var den hele Skipaabinding. Men saa blev jeg ogsaa grundig haanet for mit hele Utstyr — «Sportsdressen» inclusive — da jeg

*) Udhevet av A. H.

paa Frognersæteren traff en Ven, som var Medlem av «Ull» og selvfølgelig hadde skaffet sig «Telemarkski» med praktiske Bindinger (jeg husker ikke om «Huitfeldtske» Bindinger da var kommet i Bruk). I Tilknytning til Morgenbladets ovenfor nævnte innsendte Artikel av 4/4 42 sier Bladet: «var det Fritjof Nansens Ferder over Grønland og nordigjennem det tilfrosne Polarhav — som var sterkt medvirkende Aarsaker til Paasketurene? — Bevægelsen vokste frem igjennem Nittitallet og blev endda sterkere efter «Framkarenes» Hjemkomst i 1896».

Det var tidlig i Vinteren 1884 at Nansen — kun med sin Hund som Ledsager foretok sin Tur: «paa Ski over Fjellet» (se «Nansens Røst» av A. H. Winsnes). Denne vaagsomme Skifærd blev selvfølgelig kjendt og meget omtalt men mit Inntryk er at det var først efter Frams Hjemkomst i 1906, at Høifjellsture paa Ski og Paasketure blev mere almindelig blandt Norges Ungdom. A propos Nansen, saa har jeg et personligt Minde: Før han drog avsted paa Grønlandsfærden i Mai 1888 holdt 3 av hans Kammerater (Medicinerne Justus Barth, Lorentz Grieg og min Bror P. F. H.) et Lag for Nansen. Nu traff det sig saa, at min Bror og jeg hadde Hybler ved Siden av hverandre i Pilestrædet 36 og de 3 blev nødt til ogsaa at invitere mig hvis Hybel skulde benyttes som «Spisestue». Hvor godt jeg husker den festlige Kvell! Fra den Aften skrev sig min stadig voxende Beundring og Sympati for den Mann, som blev Norges beste Søn og kanske den mest verdensberømte Nordmann. Og — hvad der er mere mærkverdigg — da jeg i 1906 var sammen med Nansen ved en Middag, som blev holdt for ham i Trondhjem, kom han bort til mig og vi hadde en lun Passiar om fælles Venner og om Studenterefesten i Pilestrædet, som han godt husket.

Ogsaa om Grønlandsfareren Dietrichson (f. 1856, død som Generalmajor i 1942) har jeg et personligt Minde fra en Skitur. Det var i Januar Dietrichson, min Svoger Johan Bratt og jeg skulde gaa paa Ski fra Skalstugan i Jemtland over Færdsdalen til Meraker. Da vi i Skumringen hadde forladt Færdsdalen mødtes vi paa Funsjøen av en bitende Sno og mere enn 20 Graders Kulde Det endte med, at vi brøt os inn i en Sæter ved Funsjøen, hvor vi tilbragte en meget uhyggelig Nat uten Mat og tilstrækkelig Brænsel. For

mig og min Svoger blev det en stor Paakjending, for den glimrende Idrætsman Dietrichson var det ingenting. Jeg husker, han gikk ut i Nattens Mulm og Mørke og fandt «Raaken» hvor han fylgte en Bøtte med Vand, som var frosset til Is paa Overfladen, da han kom tilbake og lot os slukke vor mægtige Tørst. Mange Aar efter besøkte jeg Færdsdalen, hvor den staute Bonde Henrik Sulamo fortalte at han da han kom hit hadde hørt sin Far tale om vor Ferd.

Uagtet det er med Vemod jeg nu gjennomlæser Beretningen om vor Tur av min Bror, som nu er borte, saa tænker jeg dog med Glæde tilbake ogsaa paa denne Skitur. Og mærkværdig nok, uagtet mer end 55 Aar er gaat, saa staar dog enkelte Episoder og Situationer tydelig i Erindringen for mig. Jeg husker den bedre Middag, som vi med glubende Appetit inntok hos den gjestfrie Præstefamilie Lassen i Solliens Præstegaard. Jeg glemmer aldrig den meget slitsomme Vandring i dyp, kram Sne (man kjendte dengang ikke nogen effektiv Skismørelse) over Setningesjøen og «Hvilans Balsam» efter Strabassene efter Fremkomsten til «Enden», hvor Synet av en ung, vakker, blond blaaøiet Datter ogsaa bidrog til Velværet. Mine to confrères var nok heller ikke blind for den fagre Blomst. Adskillig Aar efter kjørte jeg en Sommerdag — paa Vei til Rondane og Jotunheimen — sammen med min Ven Doktor Halfdan Bryn (død som Divisionslæge i Trondhjem) forbi «Enden» hvor jeg gikk inn og traff den blonde nordiske Pige, som nu var Kone paa Gaarden og Mor til flere Børn; noget ældet men det samme gode Ansigt med det lyse Smil. Vi kom i Passiar, hvorunder hun fortalte, at hun strax hadde gjenkjendt mig, og mere skulde ikke til for at jeg blev varm om Hjertet. Jeg husker den 11 Timers strabasjose March over Fjellovergangen mellem Enden og Venebygden, hvor vi omsider kom ned til Skjeggestad. Og jeg husker, da jeg stod paa Toppen av Skeikampen (1126 m) og saa vor Fører efterfulgt av Semb og min Bror sette ut over den respektable Løipe ned til Gausdal Sanatorium og forsvinde som svarte Prikker dernede. Ogsaa jeg greiet Bakken bremsende godt med Skistaven, og kom staaende ned ikke uten Stolthed over min «Præstation».

Der var ikke Jernbane mellem Lillehammer og Hamar dengang (det var først i 1893, at den blev fullført, saavidt jeg husker), saa vi maatte kjøre i Slæde en kold Søndag den 6 Mil lange Vei. Nu hændte det — hvad der før skal ha hændt glade Studenter paa Tur — at vor Reisekasse var omtrent uttømt, da vi naadde Hamar, hvor vi saavidt hadde nok til at betale Skyssen. Det saa mørkt ut. Que faire? En av os hadde litt Kjendskap til en av Stedets Læger, som muligens kunde tænkes at ville bistaa en Broder i Nød. Men Resultatet av Krigsraadets Forhandlinger blev, at vi valgte en annen Utvei, som vistnok frembød en «jåkla Risk», men som viste sig at være den rette: vi tok inn i Byens beste Hotel, spiste først varm Kvellsmat og rekvirerte saa Toddy op paa et av vore Værelse. Holberg har sagt: det er det beste med Brændevin, at man faar en saadan Courage derefter. Det var netop det ogsaa vi fikk Erfaring for. Efter nogle Super av den varme, brune Drikk forsvandt al Pessimisme (I denne Forbindelse kan det kanskje passe at citere en Definition, jeg saa, av en Pessimist og en Optimist: «An optimist is a man, who looks at his glass and says it is half full, a pessimist says it is half empty») og vi anmodet saa gjennom Piken Værten om at komme op. Jeg beundret den overlegne Ro, hvormed den ældste av os satte ham inn i vor fortvilede Situation; og Følgen var at han tok sin velspækkede Tegnebok op av Lommen og blid og smilende overrakte den nødvendige Kapital. Jeg er ikke sikker paa, at Resultatet var blit saa gunstig, om Forhandlinger med Værten paa Forhaand — før den varme Aftensmat og den angstfordrivende Drikk — var blitt innledet. Episoden er bemerkelsesværdig, men Metoden kan ikke anbefales til Efterfølgelse.

Alexander Holst.